

Ideas on Liberty. Training in Freedom.

Friedrich Naumann
Stiftung

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

**Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
"Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı'nın Müktesabat
Uyum Çalışmaları"
Paneli**

*Yayına Hazırlayan
Dr. Kaya UYSAL*

7 Kasım 2003

Ideas on Liberty. Training in Freedom.

Friedrich Naumann
Stiftung

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA TOPLULUKLARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
(ATAUM)

Avrupa Birliği Müktesabatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
“Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı’nın Müktesabat
Uyum Çalışmaları”
Paneli

Yayına Hazırlayan:
Dr. Kaya UYSAL

7 Kasım 2003

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
Yayınları

ISBN :975-482-659-5

Editör

Yrd.Doç.Dr. M.Nail Aklan

Editör Yardımcısı

Dr. Metin ÖZUĞURLU

Genel Yayın Koordinatörü

Uzm. Elçin ÇİĞNER CENGİZ

Ankara Üniversitesi Basımevi • 2004

www.ankara.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Acılıs Konuşması:

Yrd.Doç.Dr. Nail ALKAN, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler
Fakültesi Öğretim Üyesi,ATAUM Müdürü 1

Panel Konuşmaları:

Prof.Dr. Nahit TÖRE, Çankaya Üniversitesi Öğretim Üyesi,
Panel Yöneticisi 3

Recai ŞEN, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Avrupa Birliği
ve Dış İlişkileri Genel Müdür Yardımcısı, Panelist 7

Prof.Dr. Nahit TÖRE, Panel Yöneticisi.....17

Prof.Dr.Ahmet ŞAHİNÖZ, Hacettepe Üniversitesi
Öğretim Üyesi, Panalist 19

Prof.Dr. Nahit TÖRE, Panel Yöneticisi.....31

Can BAYDORAL, Türkiye-AB Vakfı Yönetim
Kurulu Üyesi, Panelist 33

Prof.Dr. Nahit TÖRE, Panel Yöneticisi.....45

Can BAYDORAL, Türkiye-AB Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi,
Panelist 47

AÇILIŞ KONUŞMASI

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN*

Sevgili Kursiyerler, Değerli Konuklar,

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Friedrich Naumann Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği panele hoş geldiniz.

Bu panel, vakıfla birlikte düzenlemekte olduğumuz paneller serisi içerisinde sekizinci panelimiz olmaktadır. Konu başlığımız, "Avrupa Birliği Yolunda Türkiye-Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Bakanlıklarının Çalışmaları Kapsamında Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı'nın Avrupa Birliği Müktesebatı'na Uyum Çalışmaları".

Bu konularda özellikle son iki gündür yoğun bir şekilde bilgi alıyoruz. İlerleme Raporu açıklandı. Türkiye'nin bugüne kadar yaptıkları ortaya çıktı. Türkiye'nin yapacakları, eksikleri ortaya çıktı. Toplantıda da, Gümrük Müsteşarlığı bizlerle son yıllarda ne gibi çalışmalar yaptığını anlatabilir. Böylece, Ulusal Program ve Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde neler yapıldığı ve hangi alanlarda eksikliklerimizin bulunduğu veya devam ettiği ortaya çıkmış olur.

Bugüne kadar yapmış olduğumuz bütün bu panellerde oluğu gibi, bu panelimizdeki konuşmaları da kayda alıyoruz. Yapılan konuşmalar sonradan yazıya geçirilip kitapçık halinde basılacak ve böylece panelde anlatılan konular, verilen bilgiler Avrupa Birliği ile ilgilenen herkes tarafından okunabilecek.

Bugünkü panelimize, ATAUM eski Müdürü Sayın Hocamız Prof. Dr. Nahit Töre başkanlık edecektir. Sayın Hocamız, ATAUM'a uzun yıllar

---

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, ATAUM Müdürü

katkıda bulunmuştur. Yapmış olduğu değerli çalışmalar sonucunu, biz şimdi en iyi biçimde değerlendirmeye çalışıyoruz. Hocamızın katkıları olmasaydı, ATAUM belki de bugünkü seviyesine gelemez, çalışmalarını bu kadar verimli biçimde sürdüremezdi.

Değerli panelistlerimizi de kısaca tanıtmak istiyorum. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr. Ahmet Şahinöz, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdür Yardımcısı Sayın Recai Şen ve Türkiye–Avrupa Birliği Vakfı Yönetim Kurulu üyesi Sayın Can Baydarol.

Ben sözü fazla uzatmadan, paneli başlatmak üzere sayın hocamızı Prof. Dr. Nahit Töre'ye sözü vermek istiyorum.

Çok teşekkür ederim Hocam.

PANEL KONUŞMALARI

Prof. Dr. Nahit TÖRE*
Panel BaŐkanı

TeŐekkürler.

Hakkımdaki sözlerinize ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Bunların büyük bölümünü de hakketmediğimi düşünüyorum. Sizler bayağı çok ileri götördünüz. İnŐallah daha da ileri götüreceksiniz.

Bugünkü konumuz, sayın Müdürümüzün de belirttiği gibi, Avrupa Birliği Müktesebatı ve Bakanlıkların yahut kamu kuruluşlarının bu müktesebata uyum konusunda yaptıkları çalışmalar çerçevesinde Gümrük MüsteŐarlıđımızın gerçekteŐirdikleri.

Fakat, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde, yine enteresan günler, saatler ve dakikalar yaŐadığımız bugünlerde, zaman zaman güncelle bakmak ya da güncelle temas etmek de ayıp sayılmaz. O bakımdan daha bu sabah internetten aldım, bu strateji belgesi ile 2003 Düzenli Raporu'nun içeriklerine özellikle bunlar bizim bugünkü konumuza ilişkin olduğu ölçüde değinebiliriz. Ama, konuları bu kadar da sınırlamak istemiyorum. Çünkü, çok değerli uzman arkadaşlarımız panelist olarak buradalar.

Sayın Müdürümüzün de dediği gibi, sağ tarafımda Sayın Can Baydarol var. Sayın Baydarol benim çok kadim arkadaşım. Kendisini herhalde medyadan da yakından tanıyorsunuz. Türkiye'de Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerini adeta saat ve saat izleyen bir arkadaşımızdır. Her zaman için değerli, bazen aykırı görüşlere sahiptir. Ama kendisini dinlemek büyük zevktir. O bakımdan, İstanbul'dan geldiği için, kendisine ayrıca hoş geldiniz demek istiyorum.

---

* Çankaya Üniversitesi Öğretim Üyesi, Panel Yöneticisi

Solumda yine bu konuda uzun yıllarını harcamış, çok değerli Hocamız, Sayın Prof. Dr. Ahmet Şahinöz oturuyor. Hacettepe Üniversitesi'nin çok değerli öğretim üyelerindedir. Avrupa Birliği konusunda uzun yıllardır okur, yazar ve konuşur. Bilebildiğim kadarıyla onun da çok değerli görüşleri var ve onlardan yararlanacağız.

Fakat, özellikle Gümrükler konusunda, Gümrükler ile ilgili gelişmeler konusunda en sıcak, en taze, en mutfakta bilgileri yine, panelimizi onurlandıran, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdür Yardımcısı Sayın Recai Şen'den alacağız. Kendisi bu arada sınav açıp açmayacaklarını da herhalde söyleyebilir. Mezun olan arkadaşlar açısından ilginç olabilir. Zaman zaman uzman yardımcısı sınavları açıyorlar. Ben de bu sınavlarda görev almıştım.

Sözü önce Sayın Recai Şen'e vereceğim. Ondan sonra mikrofonu Sayın Hocamıza uzatacağım. En son olarak Sayın Can Baydarol, belki biraz daha özelden genele doğru açılan bir perspektif ile konuşacak, bizleri bilgilendirecek.

Panele geçmeden önce bir de küçük anımı anlatmak istiyorum.

1989 veya 1990 yılıydı, Türkiye'den 20 kadar bürokrat Avrupa Birliği'nin bir programı çerçevesinde, önce Cenevre'ye oradan Paris'e, Lüksembourg'a ve Brüksel'e, aşağı yukarı 40 gün süren bir eğitim programı çerçevesinde gönderilecekti. Bizler de o tarihlerde ATAUM'da eğitim programını yeni başlatmıştık.

Bana dediler ki, "bürokratlar gidecek ama bu geziye ya da eğitim çalışmasına siz de katılırsanız, hiç olmazsa Avrupa ülkelerinde bu eğitim işlerinin nasıl yapıldığını görüp burada da çalışmalarınızda onlardan yararlanırsınız."

Bu öneri yapıldığında, galiba yaz aylarına geliyordu. Üniversitelerde sınavlar bitmişti. Katılmaya karar verdim. Sonradan gruba bir de o zaman Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Dekan Yardımcısı olan değerli arkadaşım Nami Çağan katıldı. Kendisi bildiğiniz gibi sonradan bakanlıklar da yaptı.

Önce Cenevre'ye gittik. Cenevre'de 4 hafta süresince bize Lena Gölü'nün kıyısında bulunan bir enstitüde Avrupa Birliği programları dersleri verildi. Bu derslere gerçekten de Avrupa çapında tanınan birçok konuşmacı katıldı. İyi bir program oldu.

Arkasından, ikinci etap olarak Paris'e geçtik. Paris'te 4 gün Ecole National de Douane (Ulusal Gümrük Okulu) denilen kuruluştta, özellikle gümrüklerle ilgili çalışmalar yapıldı. Gümrük Birliği'nin Fransa'daki gümrükleri nasıl etkilediğini, sorunlarla nasıl başa çıktıklarını, gümrük personelinin sayısının bu Avrupa entegrasyonu ile birlikte Fransa'da 70000'den 20000'e nasıl düştüğünü uzun uzun anlattılar. Paris'teki programın son gününde de yine Paris'in banliyölerinin birisinde yer alan Gümrük Merkezi ziyaret edildi. Geniş bir salonda çok sayıda bilgisayarlar ve bunları kullanan operatörler vardı.

Dediler ki: " Biz Fransa'ya giren ve çıkan bütün malları, gümrük işlemlerini, burada bilgisayarlardan anında canlı olarak izleriz".

Bu bizi çok ilgilendirdi. "Dünya'da neler oluyor dedik!"

Profesör Çağan ile bir çalışanın yanına yaklaştık. Operatörlerden biriyle tanıştık.

Adamcağız dedi ki: "Bakın şu anda Marsilya Limanı'ndaki gümrükten giriş yapan bir Türk malının işlemlerini izliyorum".

Biz de baktık. Hakikaten çok ilginçti. Türkiye bunların çok uzağındaydı. Ama bugün herhalde bizler de bunu yakaladık. Geçen gün Devlet Bakanı Sayın Kürşat Tüzmen televizyonda konuşuyorlardı ve ben de birkaç dakikasını izleme fırsatı elde ettim.

Dedi ki: "Ankara'da bütün gümrük kapılarımızı bilgisayar sistemiyle izler hale geldik".

Demek ki, 1990 yılında 2003 yılına kadar geçen aşağı yukarı 13 yıllık bir süre sonrasında bizler de önemli mesafeler almış bulunuyoruz.

Bu anımı sizinle paylaşmak istedim. Sözü daha fazla uzatmadan, mikrofonu Sayın Recai Şen'e bırakıyorum.

Buyurun efendim.

Recai ŞEN*

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Bu panelin bütün katılımcılarını en iyi dileklerle selamlıyorum.

Sanıyorum uzman yardımcılığı konusunda gelebilecek bir soruya işaret ettiniz. Öncelikle söyleyeyim, bir uzman yardımcılığı sınavımız açılacak. Fakat, bunu açma zamanını maalesef tümüyle Müsteşarlığımız değil, Maliye Bakanlığı'nın kadro konusundaki birazcık cimri tavrını yenebildiğimiz ölçüde yapabiliyoruz. Bizler de bir an önce bu sınavı açıp, boş kadrolarımızı doldurarak bu konuda taze kuvvetlerle müceyyez bir şekilde işlerimizi yapmayı her zaman isteriz. Hem Gümrük uzman yardımcılığı hem de Avrupa Birliği uzman yardımcılığı kadrolarımız var. Her iki kadro da hem bilinen mutat gümrük işlemleri hem de Avrupa Birliği Müktesebatı'na uyum konusundaki çalışmalarda görevlendiriliyorlar. Bu arkadaşlarımız hem içerideki hem de yurt dışındaki ilgili toplantıları ve daha sonrasında Türkiye ayağındaki çalışmalarını bizzat yapıyorlar.

Sayın Hocam, ikinci bir hususla ilgili olarak size çok teşekkür ediyorum.

Türk Gümrüklerinin, aslında çok uzun sayılmayacak 13 yıllık bir sürede geldiği noktayı anınızla özetlediniz. Doğrudur. Çok güncel bir bilgidir. Bizim şu anda Ankara Ulus'taki Merkez Binamızda oluşturduğumuz "Kapı Takip Sistemi" diye adlandırdığımız bir takip sistemi ile bir tür komuta merkezimizden işlemekte olan bütün kapılarımızı görebiliyoruz. Yani, yükleme, boşaltma, ithalat, ihracat işlemlerini anında görüp müdahale etme şansımız var.

Aslında bunun daha da önemlisi, Avrupa Birliğine üye birçok ülkenin gümrük idarelerinin sahip olduğu gelişmişlik düzeyinin daha da ilerisindeyiz. Çünkü, bizim bir avantajımız vardı. 1995 yılından sonra

---

* Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdür Yardımcısı, Panelist

“Bilgisayarlı Gümrük Uygulamaları” olarak adlandırdığımız bir sistemimizi yoğun bir biçimde başlatmıştık. Buna kısaca “BİLGE” diyoruz. Açılımı “Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri” şeklindedir. Bu yıldan itibaren, en iyi sistem hangisiyse onu alıp geliştirerek kendi versiyonumuzu yarattık. Dolayısıyla şimdi bu sistemi ihraç edebilir durumda ve yeterlilikteyiz. Bunu da memnuniyetle söyleyebiliriz.

Tabii, durmuyoruz. Her an her şeyi yapabiliyoruz. Mesela, Esenboğa Gümrük Kapısı’ndaki Gümrük İdaremize giderseniz ya da Behiçbey’deki Ankara Gümrük Müdürlüğü’ne giderseniz, oradaki iş takipçilerini, yani gümrük idaresi değil ama, işi takip eden kişileri gördüğünüzde, orada artık belge, yazma çizme işlerinin fazla olmadığını görürsünüz. Bizim onlara sunduğumuz terminallerde oturup, bilgisayar ortamında kendi işlerini kendileri üretiyorlar. Hatta, artık buna da gerek kalmıyor. Yetkilendirme yaptık. Gümrükte iş takip eden şirketle veya kuruluşlar, yetkileri çerçevesinde hem ihracatçı ithalatçı kuruluşlar hem de Gümrük Müşavirliği şirketleri artık bunları kendi bürolarında yapıyorlar. Yani, “EDİ” dediğimiz veri transferi sistemiyle, biz gümrük giderlerindeki sisteme buralardan veri kabul edip, işlemleri tekamül ettiriyoruz. Normal koşullar altında sabah girdiğiniz bir beyannamenin işini, öğleden sonra saat 14:00 – 14:30 gibi bitirip, eşyanızı alabiliyorsunuz. Bu, normal koşullar altında derken şunu kastediyoruz. Hem eşyanın niteliğiyle ilgili hem de rejimle ilgili, herhangi bir sıkıntı yoksa yani risk analizi sonrasında yeşil hat dediğimiz işlemlerin yolunda olduğuna dair işaretimizi aldığımız takdirde bunu memnuniyetle yarım ya da 1 günlük bir süre içerisinde bitirebiliyoruz.

Bu kısa bilgiden sonra, hemen bugünkü konumuza, yani gümrük alanında yaptığımız uyum çalışmalarına gelmek isterim. Baştan söyleyeyim, çok ayrıntılı bilgilerle zamanınızı almak niyetinde değilim. Onun yerine, hem Sayın Hocamızın işaret buyurduğu, belki teknik kısımların ötesinde bunları daha genele bitirebileceğimiz kısımlara zaman kalsın hem de gümrükle ilgili her birinizin kafasında çokça var olduğuna inandığım, pratiğe ilişkin soruları almak ve bunların üzerine görüş alışverişinde bulunmayı tercih ediyorum.

Sayın Başkanım, müsaade ederseniz ben arkadaşların da yardımıyla sunuş üzerinden gideyim.

Biliyorsunuz, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde şu anda 2003 yılına ilişkin İlerleme Raporu'nu aldık. Bunda gümrükler alanındaki uyum çalışmalarının diğer alanlara kıyasla biraz daha ileride olduğuna dair bir ifade görülmektedir. Hepsini olduğu gibi tekrarlamadan, sizler için bazı ifadeler çıkardık.

2003 Yılı İlerleme Raporu'na bakarak, Gümrük Birliği'ne ilişkin kısımda, yine benzer hususlar var. Burada tek tek bakarsak, Gümrük Mevzuatına yönelik bir uyuma işaret ediliyor. İdari kapasitenin güçlendirilmesine devam edildiği bilgisi veriliyor. Bundan kasıt şu: Mevzuatın uyumlaştırılması yani yasaların, yönetmeliklerin, tüzüklerin Avrupa Birliği Müktesebatı'na uyumlu hale getirilmesi değil; aynı zamanda uygulamada da aynı başarıyı, aynı uygulama oranını yakalamanın da çok önemli olduğu ifade edilmiş oluyor. Dolayısıyla, buna idari kapasite diyoruz. İdari kapasite anlamında da bir miktar güçlendirici çalışmalara, yine bu raporda işaret ediliyor.

“GÜMSİS” projesi işlevsel hale getirilmiştir. Bu “GÜMSİS” projesinin bir kısmı, kapılardaki takip sistemi de dahil olmak üzere, gümrük işlemlerinin hem daha basitleştirilmiş hem de daha güvenli hale getirilmesi suretiyle işlevsel hale getirilmiş durumu kastediyor. Buna ilişkin, “GÜMSİS” diye adlandırdığımız bir “Bilgisayarlı Gümrük Sistemleri” özel projemiz var. Bu projeyi, bir miktar Avrupa Birliği kaynaklarından da finansman sağlamak suretiyle ortak bir çaba içerisinde götürüyoruz. Halen, tamamlanmış bir proje değildir. Ama bitirdiğimiz kısma bakarsak, epeyce bir mesafe aldığımızı söyleyebiliriz.

“Ton balığı ihracatının yoğun olduğu iki Başmüdürlük birimleri kuruldu” diye bir ibare var. Bunu İlerleme Raporu'ndan alıyoruz. Bunun önemi şudur: Türkiye'nin önemli ihracat kalemlerinden bir tanesi ton balığı konservesiydi. Buna ilişkin menşein tespiti ile ilişkin olarak Toplulukla aramızda bazı uygulama sorunlarımız bazı itilaflar oldu. Bunların bir takım uzun soruşturma süreçlerini atlattık. Sonrasında, iki taraf oturup, Gümrük Birliği ilişkisinin doğal bir getirisi olarak veya doğal bir gereği olarak, neler yapmamız gerektiğini konuştuk.

Bunlardan bir tanesi, menşei yani ton balığının üretimi itibariyle menşeinin neresi olduğunun tespitine dair bir mekanizma oluşturduk. Buna ilişkin iki Başmüdürlüğümüzde, birtakım özel ihtisas birimleri kurduk. Bunlar İstanbul ve Bursa'da. Hatta İzmir'de de böyle bir çalışma var. Dolayısıyla buna işaret etme ihtiyacı duyuyorlar. Bizce bu alında normal bir hadiseydi.

EDİ kullanımında bir artış oldu. Biraz önce kastettiğimiz elektronik veri değişimi konusunda, özellikle gümrükte iş takibiyle ilgili olarak, hem iş takipçilerinin hem de bu işe aracılık eden sektörlerin kendi veri girişlerini, baştan bu sistemle yapmaları ve bizim bütün işlemleri bu sistemle sonuçlandırmamız, yani bilgi içerisinde sonuçlandırmamıza dair bir ifade kullanmışlar. Bir rakam vermek gerekirse, şu anda gümrük işlemlerinin %99'luk kısmını bilgi içerisinde yapabiliyoruz. Yani "Bilgisayarlı Gümrük Sistemi" içerisinde sonuçlandırabiliyoruz. Bu çok ciddi bir başarıdır. Dediğim gibi, bu başarıya da 1996 yılından bu yana uyguladığımız, Dünya Bankası kaynaklarından yararlanarak uygulamaya koyduğumuz proje sayesinde ulaştık.

Yine, özel olarak "Hong Kong, Çin, Sırbistan-Karadağ, Letonya, Fas ve Kazakistan'la, karşılıklı idari yardım anlaşmalarının imzalandığı" şeklinde bir ibare var. Bunlar önce yapılanlara, bu sene içerisinde katılanları işaret etmek üzere konulmuştur.

Yapılan çalışmalarda neleri eksik bulmuşlar?

Sahte ve korsan eşyaya ilişkin gümrük kontrolünde birtakım sıkıntılar olduğu söyleniyor. Bu konuda Türkiye'de bazı eksiklikler olduğunu aslında bütün çevreler biliyor. Fakat, bunlar yalnızca gümrük idarelerinin çabasıyla değil, fakat bir koordinasyon içerisinde, özellikle Kültür Bakanlığı'nı ve İçişleri Bakanlığı dahil olmak üzere, bu işle ilgili kuruluşların ortaklaşa yapacağı çalışmalara ihtiyaç gösteriyor. Dolayısıyla birtakım eksikliklerimizin olduğunu bu anlamda kabul etmek durumundayız.

Ekonomik etkili gümrük rejimleri ve serbest bölgelere ilişkin olarak, gümrük mevzuatı dışındaki mevzuattaki uyumsuzluklara işaret etmişler. Bu konu bizim için şöyle bir öneme sahip: ekonomik etkili gümrük rejimlerinden kastımız, özellikle "Dahili İşletme Rejimi" dediğimiz, bizim ihracat kalemlerimizin önemli bir kısmını oluşturan bir özel gümrük işlemi türü. Yani dışarıdan, Avrupa Birliği'nden veya üçüncü ülkelerden ithalat suretiyle getirdiğiniz eşyaların işlenmesi suretiyle elde ettiğiniz nihai ürünün, üçüncü ülkelere sevk edilmesi. Bu konuda en büyük sıkıntımız, Avrupa Birliği mevzuatından farklı olarak, bizdeki uygulayıcı, karar verici, bu konudaki lisansları, izinleri dağıtıcı birimlerin gümrük dışındaki birimler oluşu. Özellikle Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bu konuda bir yetki kullanımı söz konusu. Avrupa Birliği bu konuda yetkinin gümrüklerde toplanması konusunda bir telkin içerisinde.

Serbest bölgelerle ilgili olarak, bir “Özel Serbest Bölge Kanunu” var. Buna karşılık gümrük kanunda serbest bölgelerle ilgili konular veya hükümler var. Serbest Bölgeler Kanunu’ndaki hükümlerin bertaraf edilmesi ya da yürürlükten kaldırılması ve tek uygulayıcı veya tek hüküm ifade eden metnin gümrük kanunu olması konusunda, yine Avrupa Birliği Komisyonu’nun bir telkini var. Bu konuda çalışmalarımız devam ediyor. Hatta ilgili kurumlar arasında dün bir toplantı yaptık. Fakat devlet birimleri arasında, sahip olunan yetkilerin bırakılmasındaki yaşanan güçlükler var. Yani, kim hangi yetkiye sahipse bunu bırakmak istemez. Dolayısıyla, bu konuda epey bir süre daha, bu toplantı trafiğinin devam edeceğini tahmin ediyoruz.

BİLGE sisteminden söz ettik. Sistemin NCTS yani, “Yeni Bilgisayarlı Gümrük Transit Uygulamaları – New Computerised Transit System” uyumlu olmadığı söyleniyor. Bu konuda da birtakım taleplerimiz var. Çünkü NCTS’in ortaya konulduğu birim Avrupa Birliği Komisyonu. Dolayısıyla, bize bu konuda yardım edecek birim de onlar olması gerekir. Fakat bu konudaki çalışmalar biraz yavaş ilerliyor.

Özellikle sınır kontrolleri ve kaçakçılıkta işbirliği konusunda işbirliğinin istenen düzeyde olmadığı söyleniyor. Bu konuda özellikle insan kaçakçılığı ve uyuşturucu madde kaçakçılığı konusunda daha aktif bir işbirliğine gitmemizi bizler de gerekli görüyoruz. Türkiye bir transit ülkesi. Yani, Türkiye’nin doğusunda bulunan ülkelerden Avrupa Birliği ülkelerine doğru yoğun bir insan kaçakçılığı olayı var ve Türkiye bu konuda her platformda ciddi sorunlarla karşı karşıya. O konuda hem GÜMSİS projesi ile hem de ilave birtakım işbirliği tedbirleri ile daha iyi bir noktaya geleceğimizi inanıyoruz.

Dünya Gümrük Örgütü ve Avrupa Ekonomik Komisyonu sözleşmelerine uyumda ilerleme sağlanmalıdır. Biraz sonra bir miktar bahsedeceğiz. Özellikle gümrük uygulamalarına yön veren Kyoto sözleşmesi, İstanbul sözleşmesi gibi sözleşmelerin meclisten çıkması henüz mümkün olmamıştır. Şu anda meclis gündeminde bekliyor. Bunları çıkardığımızda, bir daha bu soruyla muhatap kalmayacağımızı düşünüyoruz.

Sizlere birtakım sayısal bilgiler vermek istiyorum. Kısa ve orta vade gibi bir ayrıma gitmiştik. Aslında şimdi hepsi kısa vade oldu. Bir önceki Ulusal Programdan bu yana 18 mevzuata uyum sağlamışız. Gümrük Müsteşarlığı olarak 4 bölümde yükümlülüklerimiz var.

Bunlar: Gümrük Birliği'nin dışında dış ilişkiler, adalet ve içişleri ve istatistik bölümleri. Bunları Ulusal Programda bölümler halinde görebiliyorsunuz.

İlk Ulusal Program hazırlandığında Gümrük Müsteşarlığı ile ilgili 233 adet mevzuat vardı. Bunlardan 47 tanesi mevcut halleriyle tam uyumluydu. 56 tanesinde uyuma gerek yoktu. Çünkü bunlar nihai olarak Topluluğa üye devletle arasındaki birtakım ilişkileri düzenleyen mevzuatlardı. Yani, iç mevzuatlarıydı. Dolayısıyla tam üyelikten önce, bizim uyum sağlamamıza gerek yoktu. Ayrıca yine tam üyelikle uyum sağlayacağımız 20 bölümlük bir kategori var. Dolayısıyla şu anda bizim mevzuat içerisinde gümrükle ilgili olarak uyum sağlamamız gereken 110 bölüm var. Bunlardan 73 tanesine kısa vadede, 17 tanesine orta vadede ve biraz önce de dediğim gibi tam üyelikte de 20 tanesine uyum sağlama perspektifimiz var.

Bunlarda önceliklerimiz şöyle: Bizim için gümrük konusunda uyum sağlamamız öncelik taşıyor. Bu konuda en son olarak bir taslak hazırladık. Yalnız şöyle bir şey var. Şu anki mevcut haline uyum sağlamamız bir şey ifade etmiyor. Topluluk Gümrük Kanunu ve yönetmeliği sürekli revize edilmekte. Dolayısıyla bugün uyum sağladığımız bir bölüm iki ay sonra yeniden uyumsuz hale geliyor. Aklımızda bu şekilde kalmasının faydalı olacağı inancındayım. En son değişiklik taslağımızı hazırladık. Bununla ilgili olarak birkaç görüş alınmasından sonra Başbakanlığa sevk edeceğiz.

Kyoto Sözleşmesi, biraz önce Dünya Gümrük Örgütü'nün sözleşmelerine atıfta bulunduğumuz, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesine yönelik bir sözleşme. Değişik ekleri var. Yani, ithalata, ihracata, transite ve ambar rejimlerine yönelik. Bunların yasalaşması ve iç mevzuata aktarılması lazım.

Geçici ithalata ilişkin önceliklerimiz var. Bunun içerisinde dahililde işleme var. Buna biraz önce bahsettiğim, ekonomik etkili rejimler de dahil.

Muafiyetlerle ilgili bazı uyumsuzluklarımız var. Bunlar öncelikle ele alınıyor ve bu konuyla ilgili taslağımız şekillendiriliyor.

Taşımacılık, ortak transit ve teknik idare sözleşmelerine başvurumuz var. Bu konuda çok kısa bilgi vereyim. Topluluk üyeleri ve yeni üye olacak ülkeler, toplam 22 ülke, şu anda ortak transit denilen özel bir sistem uyguluyor. Biz buna dahil değiliz. Bu konuda sektörümüzün de bizden talepleri var. Sektörümüz hazırlanacak bu sisteme girmeyi, ekonomik açıdan

daha avantajlı olacağını düşünüyor. Fakat bu konuda çok büyük mesafe kat edemiyoruz. Çünkü, Avrupa Birliği Komisyonu bu konuda yeni üye alımında çok fazla eğilimli değil. Bizim hazırlıklarımız tamam. Hatta bu konuda bir yönetmelik de hazırladık. 28 Temmuz 2003 tarihli Resmi Gazetede çıkan bir yönetmelik var. Bu konuda alt yapımız var. Üye olmak için topluluğun bizi davet etmesini bekliyoruz.

Serbest Bölgelerle ilgili uyumsuzluğun giderilmesi gerekiyor. Yani, serbest bölgelerle ilgili topluluk mevzuatına aykırı hükümlerin çıkarılması ve gümrük kanununa aktarılması konusundaki çalışmalarımız devam ediyor.

Menşei kurallarıyla, tarifeyle ilgili hususlar var. Bunlar hep menşei, kıymet, tarife, gümrük terminolojisiyle ilgili. Fakat Gümrük Birliği'nin her tarafında, özellikle tam üyelik aşamasında yeknesak olarak uygulanması gereken hadiseler var. Yani, bir üye devlette bir şekilde başka üye devlette başka şekilde uygulanma imkanı yok. "Bizim iç dinamiklerimiz!" gibi bir mazeretimizin olamayacağı hususlar.

İdari ve kaçakçılıkla mücadele kapasitesinin artırılması konusundaki çalışmalarımız devam ediyor. Hem bilgisayarlı gümrük işleri alanında hem de diğer ülkelerle bu konuda işbirliğinin geliştirilmesi suretiyle bu konudaki çalışmalarımız devam edecek.

Uyuşturucuyla mücadele ve sınır kontrolleri. Hatta bu sınır kontrolleriyle ilgili olarak, Avrupa çapında bir sınır düzenlemesi yapıldığını da biliyoruz. Hatta bu konudaki bir takım çalışmaları biz de takip ettik. Tek elden işlerin yürütülmesi gibi. Mesela bizim yut dışına giden ve yurt dışında gelen arkadaşlarımız bilirler, kapıdan girdiğiniz anda, bir sürü kuruluşla karşı karşıya kalırsınız. Önce pasaporta gidersiniz ve polis bakar. Sonra gümrük işlemleri, sağlık işlemleri, eğer aracınızla giriş yapıyorsanız birtakım maliyle ilgili yükümlülükleriniz, eğer birtakım ticari işlerle muhatapsanız Ulaştırma Bakanlığı'nın "?? Ulaştırma uygunluk belgeleri" ni alacaksınız. Dolayısıyla, bir işlemler, bir yetkiler manzumesiyle karşı karşıyasınız. Topluluk düzeyinde bunun tek elden yönetilmesine yönelik bir çalışma var. Ama böyle bir çalışmayı biz gündeme getirdiğimizde, bizim yetkimiz kompetans gibi hadiseler gündeme geliyor. Dolayısıyla, bu konuda bir miktar daha çaba sarf etmemiz gerekecek.

Gümrük 2007 projemiz var. Bu proje, topluluk kaynaklarından finanse edilen bir eğitim programı. Bu konuda ciddi çalışmalarımız var. Avrupa Birliği uzmanlarımız ve Gümrük uzmanlarımız bu proje kapsamında

sürekli olarak Avrupa Topluluğu ülkelerinde inceleme ve çalışma gruplarında görevlendiriliyorlar.

Sahte-taklit eşyayla ilgili çalışmalar var. Bu çalışmalarda, İçişleri Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı çok önemli ortaklarımız olacak ve gümrük konusunda karşılıklı gider yardım anlaşmalarımız devam edecek.

Yine önümüzdeki dönemde öncelikli çalışmalarımız arasında, elektronik sistemler arasında bağlantı, bilgisayarlı transit sistemi de dahil olmak üzere devam edecek.

Yapılmakta olan uyum çalışmalarımızın ne kadarı mevzuata yönelik?

Biraz önce söylediğim gibi, 110 tane şu anda uyum sağlanması gereken mevzuat bölümü var. Bunlardan, mesela, gümrük kanunuyla ilgili düzenlemeyi çıkardığımızda, 4 tanesine uyum sağlamış olacağız. Kyoto Sözleşmesi meclisten geçtiğinde 8 tanesine, İstanbul sözleşmesi mecliste kanunlaştığında 2 tanesine, yine, Eş Yanlı Sınır Kontrollerinin Uyumlaştırılmasını İlişkin Uluslararası Sözleşme (bu bir Birleşmiş Milletler Sözleşmesidir) geçtiği takdirde 2 tanesine daha uyum sağlamış olacağız. Muafiyet kararıyla beraber mevzuatın 6 bölümüne, ortak transit yönetmeliğiyle birlikte ise aslında biz şu anda mevzuatın 17 bölümüne uyum sağladığımızı varsayıyoruz. Ancak dediğim gibi, bunun uygulamaya geçirilmesi için, Avrupa Birliği Komisyonu'nun bizi davet etmesi ve bizim bu sistemde aktif biçimde yer almamız koşuluyla mümkün olabiliyor. Biz bu yönetmeliği şu anda ancak dahili sınırlarda pilot proje olarak uygulayabiliyoruz. Yani, buradan bu sistem içinden çıkan bir sevk aracının Fransa'ya ortak transit çerçevesinde gidişi maalesef söz konusu değil.

Nomenklatür dediğimiz, tarifeyle ilgili kararlara uyum sağlamaktayız. Biz bunu şu anda Başbakanlığa sevk etmek üzereyiz. Aşağı yukarı bitirdik. Böylelikle bununla birlikte mevzuatın 27 bölümüne uyum sağlamış olacağız.

Devlet İstatistik Enstitüsü ile dış ticaret istatistiklerinin üretilmesi konusunda bir protokole, anlaşmaya varmakla birlikte, şu anda bunu çıkarmadık. Bunun nedeni protokol üzerinde mutabık olmakla birlikte imzalar eksik. Onunla beraber, mevzuatın 5. Bölümünü karşılamış olacağız. "Gümrük 2007" ile ilgili 1 adet mevzuat bölümünü bertaraf edeceğiz. Yine demiryollarıyla ilgili olarak 1 adet mevzuat bölümüne müteakbil bir çalışma yapmamız gerekiyor ve bu çalışmayı henüz sonuçlandırmadık.

Gümrük kanunu ne gibi bir prosedüre tabi tutulacak?

Öncelikle, tam uyumlu bir metin hazırlamak durumundayız. Uygulamayı tam oturtmak durumundayız ve orijinal metinle birebir karşılaştırma gibi bir görev içerisindeyiz.

Şu ana kadar sizlere anlatmaya çalıştığım, şu ana kadar gümrük alanında yapmakta olduğumuz uyum çalışmalarının neresindeyiz sorusunun kısa bir cevabı. İdari kapasitenin geliştirilmesi, güçlendirilmesi konusu bundan çok daha kompleks, yalnızca mevzuat uyumuyla değil, fakat iki tarafın iyi niyetiyle, karşılıklı çabasıyla olabilecek hadiseler.

Şunu kastediyorum. Diyelim ki ihracat mevzuatlarımız, iki tarafın ihracat mevzuatı birbiriyle uyumlu. Yine de ihracatınız sırasında birtakım problemlerle karşılaşabiliyorsunuz. Bunlar daha çok ekonomik sebeplerden, genelde bir tarafın bazı hususları tarife dışı engel olarak kullanma çabasından kaynaklanıyor. Biraz önce ton balığıyla ilgili bir hususta bilgi aldınız. Bizim yaptığımız bir düzenleme İlerleme Raporu'na girmiş. Böyle bir hadiseyle, yani ton balığıyla ilgili sorunlarla aşağı yukarı 7-8 sene uğraştık. Bu bizim için ciddi bir kaynak israfı ciddi bir zaman kaybı. Şu anda yeni düzeltebiliyoruz. Dolayısıyla, mevzuatın uyumlu olması çok fazla anlam ifade etmiyor.

Yeni problemlerimiz renkli televizyon ihracatıyla ilgili. Bilmiyorum bunu ne kadar basından izleyebiliyorsunuz. Renkli televizyon ihracatı, renkli televizyonlar serbest dolaşıma tabi ürünler olduğu için hiçbir kısıntıya uğramadan iki tarafta da serbest dolaşıma tabi olması lazım. Fakat, şu anda bir çok Avrupa ülkesinde, tek tek fizik kontrole tek tek sorguya tabi ve belli garantiler belli engellemelerle karşı karşıya. Dolayısıyla Gümrük Müsteşarlığı olarak “biz bunlara uyum sağladığımızda işimiz bitti” demiyoruz. Bunlardan daha önemlisi, tam uygulamayı sağlayacak bir idari kapasite düzeyine ulaşmayı görev sayıyoruz ve yalnızca bu uyumun yerine getirilmesi değil, aynı zamanda ticari hayatı önünü açıcı, ticaret erbabına yardımcı olacak bir işleve sahip olacak.

Sayın Başkan, müsaade ederseniz ben burada bitireyim.

Dolayısıyla, doğal olarak AB'den Türkiye'ye yapılan ihracatta bir artış oluyor. Ancak dikkat edin bu artış sürekli olmuyor.

GB anlaşmasından bu tarafa geçen sekiz yıllık dönemde, yani 1996'dan 2003 yılı sonuna kadar Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne toplam ihracatı %120 oranında artmıştır.

Peki AB'den yaptığımız ithalat ne kadar artmıştır?

Türkiye'nin AB'den yaptığı toplam ithalatı, 1996-2003 yılları arasında geçen 8 yıl içerisinde %87 oranında artmıştır. Yani, ticari açıdan biz karlı çıkmışız. Toplam ihracatımız %120, ithalatımız ise %87 artmıştır. Bu konuda çok yanlış bilgiler sergilendiği için bunların doğrusunu bilmek, öğrenmek hepimizin hakkı. Herkes gidip Devlet İstatistik Enstitüsü'nün istatistiki verileri, rakamları içerisinde bunlarla uğraşamaz. Sayın başkan, ancak birilerinin kamuoyuna bu bilgileri vermesi gerektir.

Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği sonrasında yaptığımız ticarete Türkiye 193 milyar dolar tutarında ithalat yapmıştır.

Ne kadar ihracat yapmıştır?

125 milyar dolar. Mutlak rakam olarak onlar bize daha fazla satmışlar. Yani Türkiye-AB dış ticaretinde 68 milyar dolarlık bir açık oluşmuştur. Ancak bizim ithalatımız ihracatımızdan zaten eskiden beri fazladır. Türkiye'nin dış ticareti yapısal olarak her zaman açık vermektedir.

Peki.. Türkiye AB'nin dışında yani Gümrük Birliği olmayan ülkelerle yaptığı ticaret ne olmuştur?

Türkiye'nin diğer ülkelere yaptığı ithalat aynı dönemde 202 milyar dolardır.

Peki Türkiye bu ülkelere ne kadar ihracat yapmıştır?

120 milyar amerikan doları. Demekki AB dışındaki dış ticaretimiz aynı dönemde 82 milyar dolar açık vermiştir.

Bu ne demektir?

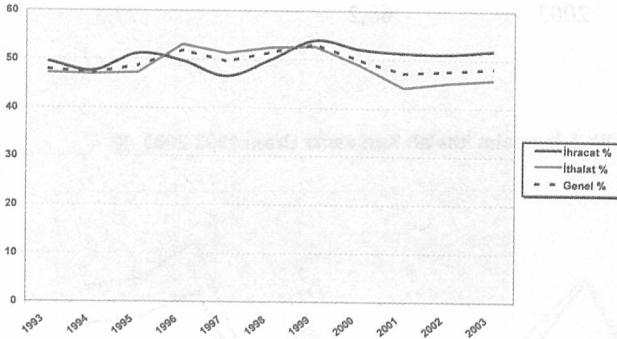
Türkiye'nin AB'ye yaptığı ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı %65 Avrupa Birliği dışında ihracatın ithalatı karşılama oranı %59'dur. Bu durumda, Gümrük Birliği ticari açıdan Türkiye'nin zararına olmuştur diyebilir miyiz?

Bu durumu grafiklerle göstermek istiyorum.

Grafik 1. Türkiye'nin Dış Ticaretinde AB'nin Payı % 1993-2003

	AB'nin Payı		Genel %
	İhracat %	İthalat %	
1993	49,5	47,1	48,0
1994	47,7	46,9	47,3
1995	51,2	47,2	48,7
1996	49,7	53	51,9
1997	46,6	51,2	49,6
1998	50	52,4	51,5
1999	54	52,6	53,2
2000	52,2	48,8	50,0
2001	51,4	44,2	47,3
2002	51,2	45,2	47,7
2003	51,9	45,8	48,3

Grafik 1. Türkiye'nin Dış Ticaretinde AB'nin Payı %

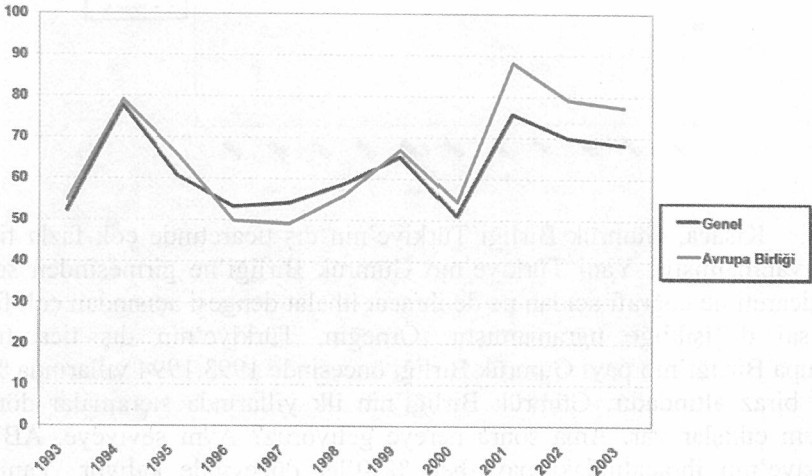
Kısaca, Gümrük Birliği Türkiye'nin dış ticaretinde çok fazla ticari etki yapmamıştır. Yani Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesinden sonra dış ticareti ne coğrafi açıdan ne de ihracat ithalat dengesi açısından çok fazla yapısal değişikliğe uğramamıştır. Örneğin, Türkiye'nin dış ticaretinde Avrupa Birliği'nin payı Gümrük Birliği öncesinde 1993,1994 yıllarında %50 'nin biraz altındadır. Gümrük Birliği'nin ilk yıllarında sıçramalar dönem dönem çıkışlar var. Ama sonra nereye geliyoruz? Aynı seviyeye. AB'nin Türkiye'nin ihracatındaki payı hep %50'ler düzeyinde kalıyor. Yani ne battık ne çıktık.

Az önce söylediğim ihracatın ithalatı karşılama oranını da grafikte gösterebiliriz. Yani orada ihracatımız ithalatımıza göre dünyanın diğer yerleriyle yaptığımız ticarete göre daha avantajlı. Yani orada da bir zarar görmüş değiliz.

Grafik 2. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı % 1993-2003

	Karşılama Oranı	
	Genel	Avrupa Birliği
1993	52,2	54,8
1994	77,8	79,1
1995	60,6	65,7
1996	53,2	49,9
1997	54,1	49,2
1998	58,7	56,1
1999	65,3	67
2000	51	54,5
2001	75,7	88,2
2002	69,9	79,2
2003	68,2	77,3

Grafik 2. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı 1993-2003 %

Mesele nereden kaynaklanıyor?

Sorunun esas yanıtı aşağıdaki şu grafikte (Grafik 3) görülebilir. Bakın bu grafikte, tek siyah renk toplam ihracatımız, çizgili siyah renk Avrupa Birliği'ne ihracatımız, kırmızı düz çizgi toplam ithalatımızı, kesikli-yıldızlı kırmızı çizgi Avrupa Birliği'nden yaptığımız toplam ithalatımızı vermektedir. Değerli konuklar, biz GB'ye 1996 yılında girdik. Oysa, bizim ithalatımızdaki esas patlama, yani %67'lik artış 1995 yılında gerçekleşmiştir. Ondan sonra, ithalatta belirgin bir artış yok. Toplam ithalatta böyle. Zaten Avrupa Birliği ithalatı da onu izliyor.

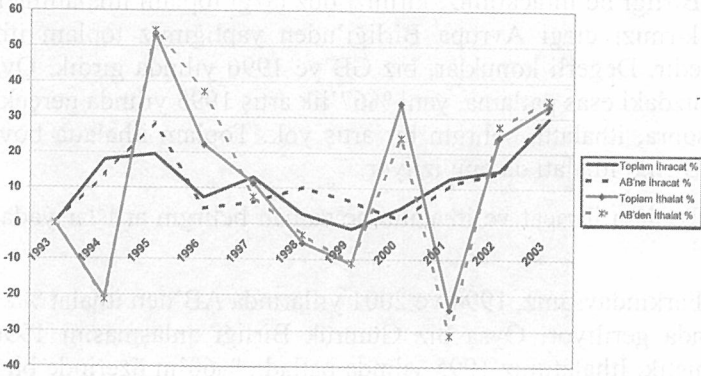
Toplam ihracat ve ithalatta ne zaman belirgin artışlar yada düşüşler oluyor?

Farkındaysanız, 1994 ve 2001 yıllarında AB'den ithalat %21 ve %31 oranlarında geriliyor. Oysa biz Gümrük Birliği anlaşmasını 1996 yılında uygulamıştık. İthalatımız 1995 yılında patladı. %60'ın üzerinde bir artış var. Toplam ithalatta da benzer eğilimler izlenmektedir. Söz konusu yıllarda toplam ithalat %21 ve 24 oranlarında gerilemiştir. Aşağıdaki grafikte bunları görebiliriz.

**Grafik 3. Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Yıllık Değişmeler
% 1993-2003**

	Toplam İhracat	Toplam İhracat %	AB'ne İhracat	AB'ne İhracat %	Toplam İthalat	Toplam İthalat %	AB'den İthalat	AB'den İthalat %	
1993	15,348	0	7,599	0	29,429	0	13,875	0	48,0
1994	18,105	18,0	8,635	13,6	23,27	-20,9	10,915	-21,3	47,3
1995	21,636	19,5	11,078	28,3	35,707	53,4	16,86	54,5	48,7
1996	23,224	7,3	11,548	4,2	43,626	22,2	23,138	37,2	51,9
1997	26,261	13,1	12,248	6,1	48,559	11,3	24,87	7,5	49,6
1998	26,974	2,7	13,498	10,2	45,921	-5,4	24,075	-3,2	51,5
1999	26,587	-1,4	14,348	6,3	40,687	-11,4	21,416	-11,0	53,2
2000	27,775	4,5	14,51	1,1	54,503	34,0	26,61	24,3	50,0
2001	31,342	12,8	16,118	11,1	41,399	-24,0	18,28	-31,3	47,3
2002	36,059	15,1	18,459	14,5	51,554	24,5	23,321	27,6	47,7
2003	46,877	30,0	24,349	31,9	68,734	33,3	31,495	35,0	48,3

Grafik 3. Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Yıllık Değişmeler %
1993-2003

Arkadaşlar, Türkiye'nin dış ticaretini, özellikle 1990 yılı sonrasında kur politikaları yönlendirmiştir. İhracat ve ithalattaki ani iniş ve çıkışlar döviz kurlarındaki oynaklığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Değerli arkadaşlarım, kurlar 1993 yılında aşırı değerlendirildikten sonra biliyorsunuz 5 Nisan 1994 tarihinde alınan kararla devalüasyon yapıldı. Devalüasyon yapılırken 1994 yılında ihracat artmıştır. Ancak, 1995 yılındaki seçimlerden dolayı IMF ile yapılan anlaşma terkedilmiş, dışarıdan borçlanabilmek için yeniden faiz-kur makasının ağzı açılmış, yani faizler arttırılmış kur düşük tutulmuş, dolayısıyla 1995 yılında ithalat patlamıştır.

Özet olarak, aynı şekilde 2000 yılını veriyorum. Biliyorsunuz, 2000 yılında IMF kaynaklı İstikrar Programı uygulamaya konmuştur. İstikrar programının uygulamaya girdiği 2000 yılında döviz "çıpa" olarak kullanılmıştır. Yani döviz kurları baskı altına alınmış ve fiyat artışları ne olursa olsun döviz kurlarına en yüksek %25'lik bir artış sınırı getirilmiştir. Dolayısıyla burada da aşırı değerlendirilmiş bir Türk lirası oluşmuştur. Bunun sonucunda ithalatın ucuz hale gelmesiyle ithalat artmıştır: Toplam ithalat %34 ve AB'den ithalat %24.

2001 yılında ne olmuştur?

2001 yılındaki Şubat krizinin hemen arkasından devalüasyon yapılmıştır. Gördüğümüz gibi devalüasyonla birlikte ihracat artışa geçiyor. 2001 yılında toplam ihracat %13 ve AB'ye ihracat %11 artıyor.

Buradan söylemek istediğim, Türkiye'nin dış ticaret politikalarını belirleyen Türkiye'nin 1990 sonrasında kamu finansman açıklarını kapatmak için uyguladığı faiz-kur makasıdır. Yani biliyorsunuz, döviz düşüyor tutuyorsunuz yüksek reel faiz uyguluyorsunuz ve bu şekilde Türkiye'ye kaynak gelmesini sağlıyorsunuz. Bazıları Türkiye'nin Gümrük Birliği nedeniyle krize girdiğini söylemiştir. Türkiye'nin iç pazarları Avrupa Birliği tarafından işgal edilmiştir, vs.

Değerli arkadaşlarım, ihracatımız bugün 50 milyar Amerikan Dolarına doğru gitmektedir.

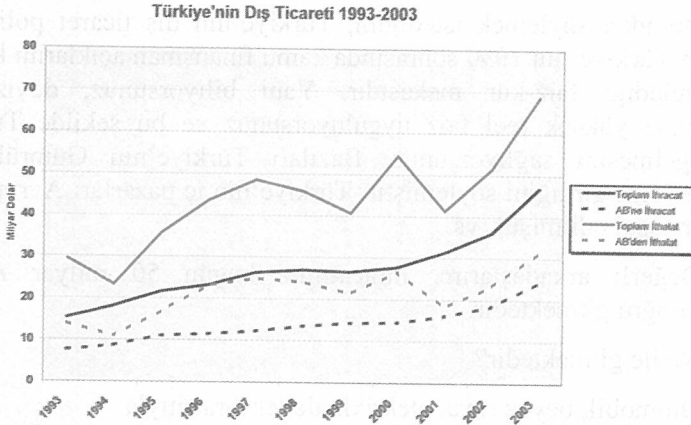
Ne ile gitmektedir?

Otomobil, beyaz eşya, elektrikli aletler ihracatıyla.

Bu beyaz eşyada otomobilde meydana gelen değişimi sizler neye bağlıyorsunuz?

Bunlar, büyük ölçüde Gümrük Birliği'nin oluşturduğu rekabet ortamı sayesinde olan değişimler ve gelişmelerdir. Tabii, Gümrük Birliği'nin bir de ürün boyutu var. Aslında Gümrük Birliği'nin ürünlerin çeşitlenmesi konusunda çok önemli etkileri olmuştur. Örneğin size burada bir grafik daha göstereceğim. ihracatın sektörel dağılımı grafiği.

Grafik 4. Türkiye'nin AB ile Ticaretinin Sektörel Dağılımı

Gümrük Birliği'nin başladığı 1996 yılından 2003 yılına kadar geçen sürede tarım ürünleri ihracatı %16'dan %8'e gerilemiştir. Buna karşılık Türkiye'nin AB'ye yaptığı katma değeri ve aynı zamanda talep esnekliği yüksek olan, bunlara 84-85-87 fasıllar diyoruz, yani elektrikli ürünler, elektronik ürünler, beyaz eşya ve taşıt araçları, vs.nin ihracattaki payı %13'ten %29'a çıkmıştır. Yani iki kattan daha fazla bir artış gerçekleştirilmiştir. Dikkatli bakın. İhracatın diğer önemli bir kalemi tekstil. Biliyorsunuz tekstil Türkiye ihracatının hem dünyaya hem de Avrupa Birliği'ne yaptığı ihracatın temelini oluşturur. Bu grafiğe dikkatli bakın. GB öncesinde %50 lerde olan pay 8 yıl GB dönemi sonrasında %40'lara iniyor.

Sayın Başkan, değerli konuklar,

Oysa biz Gümrük Birliği'ne başlarken tekstil ihracatımız artacaktı ve Avrupa'ya tekstil ihracatımızı arttırarak toplam ihracatımızı patlatacaktık. Ama patlamadı. 1996 yılında 5.5 milyar amerikan doları olan tekstil ihracatı, 2003 yılında yani 8 yıl sonra ancak 9.5 milyar amerikan dolarına çıkabildi. Yani, Avrupa Birliği'ne yaptığımız ihracatın genel ivmesini dahi izleyememiş dolayısıyla, tekstilin ihracat içerisindeki payı azalmıştır.

Niçin tekstil ihracatı patlamamıştır?

Avrupa Birliği'ne yaptığımız ihracatın bizim istediğimiz ölçüde artmamasının altında yatan asıl sorun tekstil sektörü ile ilgilidir. Biliyorsunuz arkadaşlar, bizim Avrupa Birliği'ne ihraç ettiğimiz tekstil ürünleri daha çok kitle tüketim mallarıdır. Yani ucuz ürünlerdir. Yani tekstilde birinci sanayi döneminin ürünleridir. Yani ucuz işgücü, ucuz emeğe dayalı, ucuz emek sayesinde rekabet olanağı bulan ürünlerdir. Oysa, sanayi toplumlarında yani refah toplumlarında talep esnekliği yüksek ürünler, katma değeri yüksek, yani markalardır. Onun için Türkiye bu stratejisini değiştiremediği için ihracatını beklenen ölçüde arttıramamıştır. AB pazarlarında kitle tüketim malları tüketildiği ölçüde zaten tüketilmiştir. Artık orada o tür ürünlerin talebini daha da fazla arttırmanın olanağı yoktur. Yani siz gelişmiş bir ülkeye ucuz ekmek ihraç ederek o ülkenin ekmek talebini arttırabilir misiniz? Arttıramazsınız. Çünkü ekmeğin talebi katıdır. İnsan ekmeğin fiyatı düştü diye bir ekmek yerine iki ekmek tüketemez. Bu ürünler de böyledir.

Oysa insanlar, pahalı elbiseye geliri arttığı ölçüde talebini arttırır. Maalesef, bu alanda biraz geri kaldık. Bu alanda çok fazla adım atamadık. İhracatımızı fason ürünler yada ucuz giyim ile sürdürmeyi yeğledik.

Tabii başka uluslararası konjonktürden kaynaklanan nedenler de vardır. O da dünya ekonomisinde 1995 yılı sonrasında büyümenin biraz yavaşlamasıdır. Yavaşlamayla birlikte tekstil ürünlerine olan talep de yavaşlıyor. Bunun da etkisi vardır. 1997-1998 Güneydoğu Asya krizinin, Rusya krizinin de olumsuz etkileri olmuştur. Çünkü bu ülkeler krizden sonra çok müthiş devalüasyonlar yapıp dünya pazarlarına ve hatta ülkemize çok ucuz ürünler sokmuşlardır. Bunun da etkisi olmuştur.

Ama her ne olursa olsun, Türkiye tekstil sektöründe yapısal bir değişime gidemediği sürece tekstilde geleceği yoktur. Türkiye'nin artık ucuz emeğe dayalı ürün ve rekabet devrini kapayıp markalı ürüne geçme dönemi gelmiştir. Çünkü biliyorsunuz, tekstilde bütün kotalar 2005 yılında zaten kalkacak. Kotalar kalktıktan sonra, Türkiye'nin ucuz giyimde Çin ile Hindistan ile rekabet etmesi mümkün olmayacaktır.

Sözlerimi bitirmeden önce, Gümrük Birliği'nin dinamik etkilerinden bahsetmek isterim. Yani piyasaya etkileri, yapısal etkiler, yabancı sermaye etkileri, ölçek ekonomiler etkisi, ikinci dalga ticaret etkileri, mali etkiler ve siyasi etkiler gibi.. Bunların bazılarında başarılı olunmuştur. Bazılarında olunamamıştır. Örneğin, Gümrük Birliği'ne girmemize rağmen yeterince

yabancı sermaye çekememiştir. Bunun da nedeni, az önce söylediğim faiz kur makasıdır. Yani devletin, kamunun aşırı borç altında borçlanabilmek için uyguladığı yanlış faiz-kur politikalarıdır. Ancak, rekabete dayalı piyasa etkileri oldukça başarılı olmuştur. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof.Dr. Nahit TÖRE*

Efendim bizde Sayın Hocamıza teşekkür ediyoruz. Gerçekten bugünlerde sizlerinde duyduğu gibi Gümrük Birliği'nin Türkiye'ye 70 milyar amerikan doları olumsuz bilanço getirmiştir iddiaları vardır. Türkiye Gümrük Birliği'nden yararlanmışır. Hocamız bunu rakamlarla ortaya koydu.

Tabii Gümrük Birliği'nin statik dinamik etkilerini önceden tahmin etmek kolay değil. Bu konuda biz de yanılmalar oldu. Mesela yanılanlardan birisi de benim.

Sayın Baydarol da iyi hatırlar. 1994 yılında Türkiye Otomotiv Sanayi Derneği için bu sektörün gümrük birliği içerisindeki durumunu araştıran bir raporu sevgili arkadaşım Ahmet Gökdere ile birlikte hazırlamıştık. Biliyorsunuz, kendisini geçen hafta kaybettik. O zaman bu sektör için tarafımızdan kara bir tablo çizilmişti. Yalnız bizler değil başkaları da aynı düşüncededeydi. Bu sene bu sektörden 6.5 milyar amerikan doları ihracat geliri bekliyoruz. Dolayısıyla Türkiye gerçekten Gümrük Birliği'nden hem dış ticaret alanında hem de diğer alanlarda yararlanmışır ve yararlanmaya devam edecektir.

Ben bu noktada sözü değerli arkadaşım Sayın Can Baydarol'a bırakayım. Zannediyorum onun da anlatacağı konular var.

---

* Panel Yöneticisi

Can BAYDORAL*

Efendim çok teşekkür ediyorum.

Ben de, öncelikle sevgili dostum Ahmet Gökdere'nin aziz hatırasını yad ederek konuşmama başlamak istiyorum. Sayın Nahit Töre'nin dediği gibi, Ahmet hoca ile Nahit hoca bu raporu hazırlarken ben de otomotiv sektörünü Gümrük Birliği'ne hazırlamaya çalışıyordum. Dolayısıyla bir Gümrük Birliği tartışmasıyla başladık.

Aslında ben bugün daha çok İlerleme Raporu ve Türkiye AB ilişkilerinin siyasi perspektiflerini ve diğer açılarını global vaziyette ele alacaktım. Ama çok önemli sözler söylendi. Onlara katkıda bulunmak için ben öncelikle birkaç cümleyle şu Gümrük Birliği meselesini neticelendirelim derim.

Gümrük Birliği 1971 yılının Kasım ayında ifade edildi. Bu tarihte Gümrük Birliği asimetrik olarak başlamıştı. Yani söz konusu gümrük indirimleri ve kota koymama meselesi Türkiye'nin 1971 yılı Kasım ayında katma protokolü eklemesiyle birlikte fiilen başlayan bir süreçtir. Hukuken bu süreç katma protokolün yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1973 tarihidir.

Bizim 1 Ocak 1996 tarihinde yerine getirdiğimiz olgu Gümrük Birliği'nin karşıt yükümlülükleridir. Yani Anlaşma diye bahsedilen metin aslında Türkiye ile Avrupa topluluğu arasında Gümrük Birliği'nin son dönemini tesis eden 1/91 sayılı ortaklık konseyi kararıdır. Biz orada dönemin siyasi otoritesinin ifade ettiği şekliyle Gümrük Birliği hakkımızı almadık efendim. Gümrük Birliği yükümlülüğümüzü yerine getirdik. Yani 1971 yılından 1996 yılına kadar karşıya mal satarken iyiydi.

E, peki bu ne olacak? Böyle bir ilainihai ilişki olabilir mi?

Olamazdı. Dolayısıyla yine o dönemde ifade edildiği şekliyle GATT'a bugünde Dünya Ticaret Örgütü'ne konsolide edilmiş bir yükümlülükten de bahsediyoruz ayrıca. Yani ara sıra sıkıldık şu Gümrük Birliği'nden çıkalım dediğiniz anda dikkate aldığımız risk ya bugüne kadar

---

* Türkiye-AB Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi, Panelist

gerçekleştirdiğiniz ticareti saptırıcı etkiden ötürü ciddi bir tazminatla karşı karşıya gelmek, ekonomistlerin yalancısıyım, 200-600 milyar Amerikan Doları arası bir bedel telaffuz edilmektedir.

Bir diğer kötü olasılık da Dünya Ticaret Örgütü'nden atılmaktadır. Şayet böyle bir talebimiz varsa bu tartışmaya da memnuniyetle gireriz. Yani o zamanda herhalde uzayda yaşayan ülke Türkiye'nin koşullarını tartışmaya başlarız. Yani bu dünyada yer almayız. Bu tür bir tartışmaya girsek.

Yine çok önemli bir noktanın altını çizelim.

Peki.. Türkiye'nin ithalat kompozisyonu nedir?

Bizim ithalatımızdaki nihai tüketim maddelerinin oranı %11-13 aralığında seyrediyor. Gelen malın %87'si ham maddedir. Arz maddedir. Makine parkıdır. Dolayısıyla, ithalat arttığı zaman belki de sevinmek lazım. Çünkü, Türkiye'deki ekonomi canlanıyor diyoruz. 2002'de ihracat ithalattan fazlaydı.

Türkiye'de çok mu sevindik?

2002 yılı Türkiye'nin en ciddi krizi yaşadığı yıldır. Yani oradaki ithalat ihracat rakamlarıyla sadece bir bakkal analizi yapmanın Gümrük Birliği'ne çok da ne olduğunu ne bittiğini anlatmak açısından fazla önemi yok.

Gümrük Birliği iyi işlemekte midir?

Hayır, işlememektedir. Gümrük Birliği'nin işlememesi nedeniyle eleştirilecek çok fazla noktası vardır.

Ama biz Türkiye'de ne yapıyoruz?

Türkiye'de kendi gündemimize öyle bir gömülüyoruz ki işte Gümrük Birliği'ne girdik. Burada, o sırada yapılan hataları itiraf edelim.

Biz o sırada ne düşündük?

Gümrük Birliği hakkımızmış. Bir tane de anlaşma varmış. Aman bunun için Avrupa Parlamentosu'na kulis yapmaya kimler gitmedi ki! Bütün TC oradaydı. Başbakanından iş dünyasının en üst temsilcisine kadar. Düşünebiliyor musunuz? Anlaşma olmayan bir anlaşmayı yetkisi olmayan bir parlamentoya Avrupa Parlamentosu'na kendi yükümlülüğümüzü yerine getirmemiz için ricacı olan bir ülke pozisyonunda gittik. Bu da herhalde biliyorsunuz ticarete en fazla müsaadeye mazhar ülke kaydı vardır. Burada

da en fazla salaklığa mazhar ülke kaydına haiz olduk diye bakıyorum. Hocanın söylediği gibi radikal düşüncelerim vardır. Ve bunları ifade etmekten de kaçınmam.

Kaçınmam! Hukuk gözlüğüyle baktığınız zaman böyle bir görüntü de ortaya çıktı. Neden? Sürekli olarak din gerçeğiyle ilgisi olmayan polemiklerle vakit öldüren bir ülke vatandaşı olduğumuz için. Size şunu söyleyeyim. O gün Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmemiş olsaydık bugün belki artık Avrupa Birliği'ni de tartışmıyor olacaktık.

Gümrük Birliği neden son dönemdi?

Çünkü bizim Ankara Anlaşması'nın bize çizdiği perspektifte özellikle Ankara Anlaşması'nın 28. maddesine dikkat etmek gerekir.

28. madde ne diyordu?

Türkiye ile AET ilişkilerinin son dönemi geldiğinde eğer Türkiye AET'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirebilme kapasitesinde olduğunu kanıtlarsa Türkiye ile AET arasında tam üyelik müzakerelerinin başlanması olasılığı incelenecektir.

Bizim yıllarca, 10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'ne kadar geçen periyot ta ki tek bağlantımız buydu. Dolayısıyla, Gümrük Birliği bir ekonomik olgu olmaktan da öteye Türkiye- Avrupa ilişkilerinin en siyasi ve geleceğe yönelik atılmış ileri adımı şeklinde karşımıza çıktı. Yani, din çok ciddi ticari ve ekonomik boyutları olduğu gibi aynı zamanda bugün tartıştığımız Türkiye-Avrupa ilişkilerinin önünü açacak kilit noktaydı. Şayet biz Gümrük Birliği'ni yapmıyoruz demeye devam etseydik, bugün Türkiye Avrupa ilişkileri yoktu. Ankara Anlaşması da yoktu ve bugün Türkiye'nin Uganda ile ticari ilişkilerini nasıl geliştireceği tartışılırdı belki de. Bu kadar da radikal düşünmek lazım.

Otomotive değinildi. Orada biraz daha farklı bir bakışla vurgulamak lazım. Bazı hassasiyetleri bu toplumun hep önüne taşımak açısından bunu söylüyorum. Otomobilde ben 2-3 yıllık perspektifte 10 milyar Amerikan Dolarını yakalayacağımızı düşünmekteyim.

Ama, bu işi yüzde kaç yerlilikle yapıyoruz? Yani biz Türkiye'de ne kadar katma değer üretiyoruz. Bu iş için? Bu işin ötesinde özellikle otomotiv gibi alanlardan bahsediyorsak bu iş sadece ana firmanın, ana fabrikanın yurt dışındaki fabrikayla bir know-how patent anlaşması yapmasıyla sınırlı kalmamalıdır. Özellikle üretilecek yeni ürünlerde yani sanayiinin de daha

patent oluğu aşamasında sisteme intibak ettirilmesi gerekir. Bu şekilde yüksek katma değere doğru ciddi adımlar atalım.

Ama biz Türkiye’de ekonomi tartişılınca ne yapıyoruz?

3 tane tartişmamız var.

Faizler ne oldu? Döviz ne oldu? Borsa ne oldu?

Bu 20.000 kişinin ekonomisi. Artık şu ekonomiyi tartişırken 70 milyon insanımızın ekonomisini tartişmamız lazım. Avrupa Birliği’ne katılmaya çalışıyoruz.

Bu ülkenin tarım politikası ne olacak?

GAP’a baktığım zaman nüfusun %43’ünün tarımla yaşadığını görüyorum. Milli gelire katkısı %7-13 arasında.

Sizce bu ülkenin tarım politikası var mı?

Hocam Kankum’dan bahsetti. Bugün Harran’daki pamuk fiyatı Kankum’da belirleniyor.

Biz dış politika denince ne anlıyoruz?

Kıbrıs ne olacak? Ege ne olacak? Dünya artık farklı bir periyotta yaşıyor. Küreselleşmenin değişen dış politika tartişmasını da yapmaya başlamamız gerekiyor.

Gümrük Birliği.

Biz Gümrük Birliği’ne girmedik. Farkında değiliz. Girdiğimiz Gümrük Birliği diyoruz. Türkiye tam ye olmadan Gümrük Birliği’ne giremez.

Peki, 1/95 sayılı kararla ne oldu?

Türkiye’nin Gümrük alanıyla Avrupa Topluluğu’nun Gümrük Birliği arasında Avrupa Topluluğu’nun kine paralel çalışan kendine özgü kuralları olan bir Gümrük Birliği ortaya ıktı. Burada da büyük aksaklıklar var. Yani, Kankum’da ya da Dünya Ticaret rgt’nün farklı bir toplantısında Avrupa Birliği bir müzakere pozisyonu aldığında ben Türkiye olarak ne yapacağım?

Avrupa Birliği ile mi beraberim?

Çünkü ortak ticaret politikasında varsayımsal olarak olmam gerekiyor fakat değilim.

Bunun dışında bir hareket yapma şansım var mı?

O zaman bunun ön planında yer alan istişare mekanizmaları, Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin vs.yi çok daha etkin çalıştırmam gerekiyor. Oralarda aksaklıklarımız var. Yok diyorsak yalan olur. Gayet tabii ki var. Ama bunları tartışmalıyız. Gümrük Birliğini yırtıp atalım veya abort edelim diyenler var. Gümrük Birliği tabii ki eleştirilecek. Bu bir sistem.

Gümrük Müsteşarlığımız yapılan çalışmaları anlattı. Adım gibi eminim, Gümrük Birliği hedefi olmasaydı, bu sistem olmasaydı şu anda yine Uganda Gümrüğü ile Türkiye Gümrüğü'nü karşılaştırıyor pozisyonunda olurduk. Daha fazla bir şey olmazdı.

Uygulama hataları yok mu?

Kesinlikle olacaktır. Çok güzel anlatıldı. Biz ne yaparsak yapalım tam üye olmadan tam uyumlu olamayacağız. Onu da bilelim. Biz müktesebat uyumu diyoruz ya, aslında hatalı bir kelime kullanıyoruz. Tam üye olmadığımız sürece, biz tam uyum sağlayamayız. Sadece yaklaştırabiliriz. Yani, harmonization, approximation arasında. Belki approximation kelimesini daha da tercih etmek lazım.

Neden?

Onların çıkardığı mevzuat, ertesi gün Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi'nde yayınlanıp, doğrudan uygulanır vaziyette yapılırken, biz ne yapmak zorundayız?

Orada çıkan mevzuatı alıp Türkçe'ye birebir bile çevirsek çoğunlukla karşıdan izlemekteyiz. Orada da artık bizim bu sistem içerisinde karar alma masasına doğru nasıl yaklaşacağımızın çata çat mücadelesini yapmamız gerekiyor belki.

Çok merak ettiğim için, hazır Sayın Genel Müdür Yardımcımızı da yakalamışken soracağım. Hakikaten anlam veremediğim bir şey var. Bu sabah yine uçakla gelirken aynı şeyle karşılaştım.

Hostes Hanım bir anons yapıyor.

“Yeni değişen Gümrük Kanunumuz uyarınca, pass card'ın yer numarasını gösteren kısmını atmayınız. Kontrol yapılabilir”.

Bir dakika ben İstanbul'dan Ankara'ya geliyorum. Yani, Brüksel'den gelmiyorum. Böyle bir kanun olduğu hakkında beni bir vatandaş olarak aydınlatırsa, merakımı cezbediği için çok memnun olacağım.

Demek ki Gümrük Birliği aşağı yukarı bu. Bindik bir alamete gidiyoruz kıyamete de diyebilirsiniz ama, güncele de gelmek için bir geçiş yapmak gerekiyor. Şimdi de size “bugün neredeyiz”i anlatmaya çalışacağım. 10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nden bahsettim.

Biz Helsinki Zirvesi ile ne olduk?

Ortaklık anlaşması yolundan ayrılarak, diğer aday ülkelerle eşit statüde aday statüsüne geçtik. Yani, aslında biz Ankara Anlaşması anlamında, biraz önce bahsettiğim 28. madde anlamında hep adaydık. Ama, 1999 yılından itibaren, Ankara Anlaşması anlamında değil, farklı bir adaylık noktasına geldik. Yani, bugün tartıştığımız Gümrük Birliği, bir tarafta Ankara Anlaşması'nın etkilerinden gelen bir durum. Tam üyeliği tartışıyorsak, Ankara Anlaşması ile dolaylı etkisi olan, ama temel olarak, kendisini şekillendiren yer itibarıyla farklı bir noktadayız.

Yeni bir şey mi, değil mi?

Tartışılır. Çünkü, 1999 yılından bu yana Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni tartışıyoruz.

Kopenhag Kriterleri 1993 yılında mı çıktı?

Bence değil.

AET Kurucu Anlaşması'nın 237. maddesi şunu söylüyordu.

“Avrupa ile aynı ortak değerleri paylaşan her Avrupa devleti Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunabilir.”

Arkadaşlar, Kopenhag Siyasi Kriterleri dediğiniz, bu anlamda 237. maddede yer alan, Avrupa'nın ortak değerleridir.

Bu değerleri Türkiye bilmiyor muydu? Nasıl bilmez?

Kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nde çıkardığı 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile başlayan, günümüze kadar gelen değerler bütünü. Yani, biz Türkiye'de bazen o kadar yapay tartışmalar yapıyoruz ki, şunu da bilelim Avrupa'ya girsek de girmesek de o siyasi kriterler boynumuzun borcu. Yani, küreselleşmenin de getirdiği bir konsept. Olay

sadece siyasi özgürlükte değil. Yabancı sermayenin çekilmesinden tutun pak çok diğer alanlara uzanan bir perspektifte yer alan kriterlerden bahsediyoruz.

Bu ön bilgiyi verdikten sonra, İlerleme Raporu'na gelmeden belki Hocamla ayrı düşüğüm bir noktadan başlayayım. Yabancı sermayeye aslında yabancı sermaye dememek lazım. Sermayenin yabancıları yerlisi yok. Sermayenin milliyeti yok. Sermayenin Türkiye'ye gelmemesi, Türkiye'den kaçması konusunda, kur politikası konusunu vurguladı. Ben başka bir şey vurgulamak istiyorum.

Neden 2004 yılında Avrupa Birliği ile müzakereye başlamak bizim için bu kadar hassas bir durum? Bunu tartışalım istiyorum. Biz çok histerik bir ülkeyiz ki; "Aman Avrupa Birliği, Al bizi!" diyoruz. Karşı taraf da bizi itiyor, kakıyor. Kıbrıs diyor, tatsızlıklar yaratıyor. vs.

Bir kere şunu söyleyelim. Türkiye'den sermayenin kaçması veya gelmemesinde tabii ki izlenen kur politikasının, kamu açıklarının, aşırı borçlanmanın etkisi var. Bunlar istikrarsızlık göstergeleri. Ama onun ötesinde bir de Türkiye'nin riskli bölge olma durumu var. Yani, ben bunu biraz Türkiye'nin güvenlik temel varsayımlarıyla, temel algılamalarıyla da ilişkili olduğunu düşünüyorum.

Nedir?

İşte NATO'da bakıyorsunuz. Dünyadaki 16 tehdidin 13 tanesi bu bölgede. Bizim sınırlarda. Bu ülkenin nereye gideceği belli değil. Çok net. Ya aşırı milliyetçi akımlar etkili olabilir, onların etkisinde bir yerlere gidebilir. Aşırı milliyetçi akımlar derken de ayırım yapmıyorum. İşi Türk, Kürt, Laz, Çerkez milliyetçiliğine kadar götürebilirsiniz. Aşırı fundamentalist akımlar etkili olabilir. Bunların dışında, bütün bunlara tahammül edemeyen farklı akımlar müdahale edebilir.

Peki, böyle bir ülkeye kim yatırım yapar?

Dolayısıyla, orada bir güvenlik parametresi sorunu var.

Aslında 2004 yılında Avrupa Birliği'ne biz neyi anlatmaya çalışıyoruz?

"Kardeşim, artık netleşin"i anlatmaya çalışıyoruz. "Netleşin ki, Türkiye'nin önündeki bu belirsizlik ortadan kalksın ki, Türkiye, yeniden yatırım yapılabilir bir ülke haline gelsin ki, Türkiye ekonomik istikrarı yakalayabilsin ki, Türkiye kalıcı büyümeye doğru geçebilsin"i anlatmaya çalışıyoruz.

Yani bu olmadığı zaman, Avrupalılar bize ara sıra ne diyor?

“Sizi alırsak, İnan ile sınırımız olacak. Irak ile sınırımız olacak. Sizin bütün risklerinizi biz üstlenmiş olacağız”.

Peki, istikrarı bozulan bir Türkiye, Avrupa için daha mı az tehlikelidir?

Belki bunu da tartışmak lazım. Yani ben, Türkiye'nin hiçbirisini arzu etmediğimiz gelişmeler durumunda, bırakın Dünyadaki birtakım arzu edilmeyen destabilizatör işlevini, özellikle Irak ekseninde de yaşanan gelişmeler, bize başka bir şeyin sinyalini veriyor şu sırada. Bütün Dünyaya bunun sinyalini veriyor. Şu anda olay sadece bir savaş değil. Aslında Dünya, global bir finans krizine doğru gidiyor. Dünya bir kaosa giriyor. O anlamda, Türkiye'nin kilit işlevi, vs., aslında bu paradigma içerisinde tam olarak karşımıza çıkıyor. Yani, bundan da kendimizi soyutlayacak bu süreci düşünemeyiz. Ama şöyle söyleyeyim, buradaki arkadaşlarımın bir kısmıyla 3 günlük bir beraberliğimiz zaten olacak. Bunlara girersem, ana perspektifi kaçıracam. O itibarla, Nahit Hoca'nın bana görev verdiği İlerleme Raporu'nu bir parça anlatmaya çalışayım.

Bu İlerleme Raporu'nda ne var?

İlerleme Raporu'nda siyasi bir isteksizlik var. Yani, Avrupa Birliği'nin o kadar istekli, iştahlı yazdığı bir rapor olduğunu söyleyemem. Uzman kimliğiyle konuşuyorsak, “Avrupa Birliği ne iyi etmiş! Harika bir rapor yazmış!” dememi benden beklemeyin. Hala, o siyasi irada sorunu hissediliyor. “Wording”den hissedebiliyorsunuz. Yani, onu herkes anlayamayabilir. Ama bir “wording”e baktığınız zaman, 19 yıl benim gibi bu işlerle uğraşıyorsanız, onu hissedebiliyorsunuz.

Ama şunu söylemek lazım.

Türkiye ile ilgili bir raporda 170 küsur sayfa yazılıyorsa, iyi bir şey çıkarmak istiyorsanız “yahu! Bu adamlar ilk defa bizi ciddiye almaya başladılar” da diyebilirsiniz. Yani, hangisini tercih edeceğiniz ve hangi gözlemlerle bakacağımız tamamen size kalmış vaziyette. Yarısı dolu, yarısı boş. Nahit Hocam hatırlarsanız, 20 Aralık 1989 tarihinde, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye ile ilgili tam üyelik başvurusuna karşı verdiği görüş vardı. “AVI-opinion”.

Ertesi günü yorumlamaya çalışıyorduk. Ne yeşil ışık, ne kırmızı ışık. Sarı ışık. Ama diyorduk, “eligibility” dediler. Yani, tam üyeliğe seçilebilir ülke. Ertesi gün, Mümtaz Hoca Hürriyet Gazetesi'nde makaleyi dayadı.

“Eligibility’nizi yesinler!” diye. Hala da Türkiye’de o bakış açısı devam ediyor.

Ne var? Eleştirilerde haksızlar mı?

Yok. Değiller. Tamam, onları biz de biliyoruz. Ama, kalemi kullanırken bira cesaretlendir yahu! Yani, anlatmaya çalıştığım o.

Siyasi Kriterler.

Biliyoruz. Yani, zaten artık yedi cihan duydu. 2003 yılı uyum yasaları yılıydı. 2004 yılı uygulamalar yılı. Bunu, hükümet her gün deklere ediyor. Herkes bağıyor, çağırıyor, bunu anlatmaya çalışıyor. Tamam. O zaman, bunun biraz desteklenmesi gerekir. “Sadece eleştirel bakıldığı zaman ayıp oluyor” diyoruz.

Değil mi?

“Romanya’yı, Bulgaristan’ı kaleme alırken, kalem daha lütfekar cümlecikler tutar iken, Türkiye’ye gelindiğinde biraz ayıp olmuyor mu?” havamız var.

Bu arada izliyorsunuzdur, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’nin koordinatörlüğünde; Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı’nı bir araya getiren bir reform izleme grubunun oluşturulması, bence bu anlamda çok pozitif bir gelişme. Yalnız ben sivil toplum örgütlerinin aktif katılımlarının çok yaralı olduğu düşüncesindeyim. Çünkü, “ne de olsa onlar devlet diyorlar” diyeceklerdir. Burada bahane bırakmamak için, bütün sivil toplum örgütlerinin de bu uygulama konusunda çok ciddi şekilde, sırf 2004 yılında değil, daima ve aktif biçimde sürece katılmaları, bence bir olmazsa olmaz.

Ekonomik kriterlerde ne var?

Gümrük Birliği eleştiriliyor. Diyorlar ki, “1996 yılında yaptınız becerdiniz. Ama galiba şu rekabet hukukunu pek uygulamıyorsunuz. Şu, patentle ilgili ciddi sorunlar devam ediyor”. Gümrüklerdeki uygulamalar iyi. Fakat biraz önce belirttiğim şekilde eleştiriler karşınıza çıkıyor.

Türkiye’de biz ne yapıyoruz?

Hep siyasi kriter tartışıyoruz.

“Kopenhag Siyasi Kriterleri oldu”.

“E! Ne olacak?”.

“2004 yılında üye olacaktınız”.

Buradakiler değil, ama Türk halkı öyle sanıyor. 2004 yılında üye olmayacağız, tam üyelik müzakerelerine başlayacağız.

Tam üyelik müzakeresi ne demektir?

İngiltere 1971 yılında tam üyelik başvurusu yaptığında bir karar çıkardılar. Şunu söylediler. Çünkü baktılar, İngiltere'nin niyeti kötüydü. Masaya oturduğu zaman, bu egemenlik yetki devri, vs. tartışmasında, kendisine göre yeni bir Topluluk görüşü vardı.

Bakanlar Konseyi bir karar aldı.

Dedi ki, “tam üyelik müzakeresi yapmak, yeni bir Topluluk müzakere etmek anlamına gelmez. Avrupa Toplulukları'na katılacak ülke, appriory olarak Topluluk Müktesebatı'nı aynen kabul etmiş varsayılır. Müzakeresi yapılacak olan tek şey, müktesebat uyumunun süre ve koşullarıdır” nokta!

Bundan sonra da hiç değişmedi.

Peki, bizde bu müzakereyi kim yapacak?

Kazara yarın, “Ey Türkler! Biz bıktık! Sizinle müzakereye başlayalım” deseler, Türkiye’de müzakereyi kim yapacak?

Gümrük Birliği’nde gördük. Gümrük Birliği’nde bu kadar anlattık. Söz konusu Müktesebatın yüzde kaçdır ki?

Yüzde beşidir.

Bir tarımdan bahsediyorum, müktesebatın neredeyse yarısı. Uyum sağlayacağımız 80.000 sayfadan bahsediyoruz.

Kim yapacak bu müzakereyi?

Çok mahir bir Dışişleri Bakanı olabilirsiniz. Çok mahir tarım uzmanı olabilirsiniz. Ama, öncelikle bir Baş Müzakereciniz olması lazım.

İkincisi, otuz tane dosyadan bahsediyoruz. Her dosya için, ben en az yüz kişi diyorum. Belki bu sayıyı daha da artırmak lazım. Yani, üç bin kişinin istihdam edilmesinden bahsediyoruz. O zaman, siyasi iradeyi de sorgulamak gerekiyor. Yani, on beş bin tane, bu ülkenin hassasiyetlerini de fazlasıyla sarsan imam-hatip kadrosu açılırken iyi de, şu Avrupa Birliği içine bu kadar ciddiyetle sarılıyorsanız, şu iş için gerekli kadroları şimdiden açın ki, toplum samimiyetinize şimdiden inanabilsin. Burada çok ciddi bir sorun var.

Mesele, bu işe inanıyorsak, teknik kalitesine de çok iyi bilerek sahip çıkıp, şimdiden hazırlanıyor olmamız gerekiyor.

Tekrar rapora döneyim. Bu iş sadece konuşmakla olmuyor. İşte, “ben konuştum, Avrupalıyı ikna ettim, şunu yaptım, bunu ettim” demek yetmiyor.

Kadrolar nerede?

İşe oradan bakıyoruz. Bugün, en basit, Dünya Ticaret Örgütü’nden bir Büyükelçi müzakere masasına oturduğu zaman, arkasında Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi’nin 400 tane uzmanı var. Küçük bir ülkenin 100 tane var. Ben de neredeyse, Dünya Ticaret Örgütü’nün ismini bilen uzman sayıyorum. Böyle bir ciddi ayıpla da karşı karşıyayız. Yani, uluslar arası ilişkilerden, vesaire den bahsediyorsak, artık o doğa değişti. Farklı bir Dünya var.

Kıbrıs konusu.

Çözüm mü, kördüğüm mü?

Şimdi, orada da şunu söylemek lazım.

Bir görüş açısına göre, “malumun ilamı” diyebiliriz. Yani, Kıbrıs hep orada duruyordu zaten. Bunun ilk resmi belgeye girişi, 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi, paragraf 9a-9b. Biz burada, “yok öyle şey!” dedik.

Daha sonra, ikinci olarak karşımıza çıkışı, 2001 tarih ve L85 sayılı Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi’nin 13.sayfası. “İlerletilmiş, derinleştirilmiş siyasi diyalog ve ..... ” diye başlayan paragrafın altında, bal gibi de Kıbrıs vardı.

Bu anlamda bakarsanız, çok iyi niyetle yaklaşırsanız “malumun ilamı” dersiniz, “zaten vardı” dersiniz.

Ama, ne demeye çalıştılar hep?

Kopenhag siyasi kriterleri farklıdır, Kıbrıs’taki diyalog farklıdır.

Aslında adamlar ne diyor?

Strategic paper şunu söylüyor.

“ Türkiye’nin katılmasına sorun yaratabilir” anlamında bir tanımla karşı karşıyasınız. Nahit Hocam Herhalde oradan okuyacaktır. “Tam üyelik müzakeresinin başlanmasında sorun çıkartacaktır” anlamında yazmamışlar.

Peki, yazmasalar daha iyi olmaz mıydı?

Evet, daha iyi olurdu. Kıbrıs konusuyla ilgili böyle bir kavram kaosunu, tahmin ediyorum yaşamaya başladık.

Kretschmer dün ne açıkladı?

Kıbrıs konusu bir siyasi kriter değildir. Yani, müzakerelere başlayabilirsiniz. Ama, müzakerelerin tamamlanması Kıbrıs'a bağlıdır.

Türkiye'nin sorunu ne?

Yine, diplomatik platforma oturuşu açısından bakarsak, Avrupa Birliği ne diyor?

Kıbrıs'ı çöz de gel. Sonra bakarız.

Biz ne diyoruz?

“Tamam. Ben de bunu istiyorum da, şu takvim konusunda sen de netleş artık kardeşim. Netleş ki, burada bahsettiğimiz, ayakları hep havada kalan, 40 yıldır eğrisi doğrusu, şöyle ya da böyle derken gına gelen bu sorunda netleş de, biz de kendi önümüzü görebilelim. Kendi önümüzü görebilelim ki, Türkiye'yi planlayabilir bir hale getirelim”.

Şu anda Türkiye, planlanabilir bir ilke olmaktan çıktı. Bunun altını çizelim. Şu anda, Türkiye'de ekonomi dendiği zaman, ne eğitim, ne tarım, ne sanayi politikası tartışıyor. Türkiye borcunu çevirebilmeyi tartışıyor. Başka hiçbir şeyi tartışmıyor.

Bu da vatandaş açısından nedir?

Uzmanlığımın ilk yıllarında bir Komisyon raporu ile karşı karşıya gelmiştim. Orada Avrupa olarak, “biz çok geri kaldık, Japonlar 100 yıl sonrasını öngörüp, planlayabiliyor. Amerikalılar fena değil. 50 yıl sonrasını öngörüp planlayabiliyor. Biz Avrupalılar ise, sadece 25 yıl sonrasını öngörüp planlayabiliyoruz”.

Bir baktım ki, ben öğleden sonrasını öngörüp düşünemiyorum. 20 yıldan beri de hiçbir şey değişmedi. Yani hala, öğleden sonrası ile ilgili ciddi sorunları olan bir insanım. Dolayısıyla, en temel insan hakları ihlali, bir insanı, öğleden sonrasını öngöremez, planlayamaz halde yaşatmaktan geçiyor. O da, yine buradaki siyasi kararlılıkla çok ilişkili bir şey.

Dolayısıyla, Türkiye'nin artık Avrupa Birliği'nden talebinin çok ciddi bir şekilde netleşmesi lazım. Nahit Hoca o anlamda da Kıbrıs sorununun altını çizdi.

Prof.Dr.Nahit TÖRE*

Efendim, kısacık bir cümle.

Strateji belgesinin 16. sayfasında, yukarıdan üçüncü paragrafın son cümlesi, “the absence of a settlement could become a serious obstacle to Turkey’s EU aspirations”.

Yani, “bir anlaşma olmaması, anlaşmaya varılamaması durumu, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği isteklerine, gerçekleşmesine yani aspirasyonuna ciddi bir engel olabilir” diyor.

Cümle aynen böyle.

---

* Panel Yöneticisi

Can BAYDAROL*

(konuşmasına kaldığı yerden devam ediyor)

Şimdi bu cümle, nereye çekerseniz gidebilecek bir cümle. O yüzden, burada Türkiye olarak çok net bir tavırda olmamız gerekiyor. Tahmin ediyorum, ben bu tavrın, Türkiye’de bu işle uğraşan herkes tarafından da paylaşılacağı inancındayım.

Bir kere biz, Kıbrıs’ta çözüme karşı bir taraf değiliz. Orada çok yanlış bir tavır izlediğimizi de kabul edelim. Çünkü biz sürekli olarak çözümsüzlük politikası izledik. Uluslar arası ilişkilerde çözümsüzlüğü bile savunuyorsanız. Bunun da bir tiyatral yolu vardır. O masada oturarak, çözümsüzlüğü karşı tarafın sırtına yıkmaya çalışırsınız. Biz bir kere masadan kalkarak, çözümsüzlüğün yükünü kendi sırtımıza alıyoruz. Burada bir taktik, bir anlayış sorununuz var.

İkincisi, Kıbrıs’ta ilainihai çözümsüzlük düşünemezsiniz. Şu anda Dünya konjonktüründe fena halde bir değişim var.

Üçüncüsü, hakkaniyete dayalı çözümü tartışırız. Orada da kendimizi Kofi Annan Planı ile sınırlamak yanlış olabilir. Geniş bir perspektifte ele almak lazım.

Dördüncüsü, bu zaman baskısı konsepti karşımıza çıkıyor. Haydi bakalım! 2004 Mayıs. Orada bir baskı ile karşı karşıyayız. Bu tuzağa da düşmemek gerekiyor bence. Çünkü bizim derdimiz, bu meal söyleniyor olsa, o zaman tam üye olacağımız günü anlarız biz bundan. Ben şu anda tam üye olacağımız günü bilmiyorum. Ben 2005 yılında Müzakereye başlamak istiyorum. Yani, tam üye olmak için belki de 10 yıl Müzakere ederim. Belki 10 yıl da geçiş dönemi olur. Bugün Türkiye’nin üyeliğinden bahsediyorsanız, aslında 20 yıllık bir perspektiften bahsedersiniz. Gerçekçi olalım. Dolayısıyla, ben bu alan içerisinde biraz oynamak gerektiğini de düşünüyorum.

---

* Panelist

Şunu da söylemek lazım. Benden bu kadar netleşmemi isteyen Avrupa'nın, kendisi üzerine de çok ciddi bir netleşme görevi düşüyor. Çünkü dikkat ederseniz, ortak değerlerden bahsettik.

Peki, Avrupa'nın kuruluşu nedeni neydi? Biraz da bunu tartışalım.

Avrupa oluşumunun temelinde, iki dünya savaşının yıkıntıları üzerinde birlikte yaşamayı becerebilmek yatar. Yani, birlikte yaşayıp, barış ve refaha ulaşmak meselesi. Kendi uzlaştıramadıkları medeniyetlerini uzlaştırma meselesi. Dünya şu anda öyle bir konjonktürden geçiyor ki, o yüzden ben Avrupa Birliği'ne pek Avrupa Birliği de demiyorum. Yani, şunu çok iyi bilelim. Şu an, Avrupa Birliği kurulmuş değildir.

Avrupa Birliği bir süreçtir. Şu anda yapılan Anayasa tartışmasına biraz da espiyle bakıyorum. Anayasa dediğiniz, bir devletin teşkilat-ı esasiye kanunudur.

Ortada bir Avrupa devleti var mı?

Neyin Anayasasını yapıyoruz?

Yani, konuya bu şekilde de bakabilirsiniz.

Türkiye bu süreçte Avrupa'dan neyi talep ediyor?

Avrupa'nın geleceğini birlikte şekillendirmek için, o masada oturmayı talep ediyor.

Avrupa bir türlü neyi hazmedemiyor?

Kafaları, Türkiye bu masada olsun mu yoksa olmasın mı konusunda hala netleşemedi. Bu rapor, bana biraz onu gösteriyor.

Ama, tercih edilen, medeniyetler çatışması mı ya da başka bir söyleyişle, medeniyetler şokumu ki, medeniyetler çatışması Avrupa'nın kurucu felsefesine aykırıdır, yoksa medeniyetler barışı mıdır ki, Avrupa'nın kurucu felsefesi budur. Avrupalı bu anlamda da çok ciddi bir samimiyet sınavıyla karşı karşıya.

Yani şu anda, girmiş olduğumuz 2004 yılını bir Avrupa yılı ilan etmek, bu Avrupa yılı içerisinde de Avrupa'yı en şiddetli şekliyle tartışmak, eleştirmek ve gerekirse de, artık neyin ne olduğunu, bütün Türk vatandaşlarının anlamasını sağlamak gerekiyor.

Çünkü, yine gördüğüm bir eksikliği ifade ederek sözlerime son veriyorum.

Bir proje kapsamında, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ve İktisadi Kalkınma Vakfı ile birlikte, Kars'tan Edirne'ye, Avrupa Birliği turu atıyoruz. Oradaki vatandaşlarımıza bu işi anlatmaya çalışıyoruz. Yine biliyoruz ki, pek çok ekip bizim gibi Türkiye turları atıyor.

Bu tür ekiplerde bulunan, katılan arkadaşlar bir hususu Türk halkına anlatmıyor.

Avrupa Birliği'ne gireceğiz, yarın Türkiye 15.000 Amerikan Dolarlık ÷lke olacak. İnsanlar size, “Allah! Para varmış abi!” diye bakıyor.

Ben de şunu anlatıyorum.

Evet. Bizim Hüsam Ağa kahvede pişpirik oynamaya devam ederken, artık siz tam üye oluyorsunuz diyerek, Komisyondan iyi giyinmiş bir zat, elinde bir bavul parayla gelecek, kahvede herkese 15.000'er Amerikan Doları dağıtacak. “Ağam, buraya kadar zahmet etmişsin, sağ ol!” diyecekler ve onlar da kahvede pişpirik oynamaya devam edecekler.

Böyle bir şey yok!

Avrupa Birliği'ni tartışırken, buna sadece, “uyduk, çıktık, girdik” demeyelim artık. Bu iş için neler yapmamız gerektiğini de aynı şiddetle tartışıp, bu anlamdaki toplumsal konsensusu elde etmeye çalışalım. İnsanlarımızın, şu dünyaya biraz daha farklı bakmasının neden gerekli olduğunu, o insanların iyiliği için olduğunu da aynı şekilde anlatmaya çalışırsak, bu süreçte hem içeride hem de dışarıda, kan, ter ve gözyaşı dolu bir 2004 yılını, bu rapordan hareketle beklediğimi ifade ederek sözlerime son vereyim.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

